

TYTTI RANTANEN

Kuka pelkää mustaa poikaa?

Kolme ja puoli minuuttia amerikkalaisen pimeyden sydäntä

Marraskuussa 2012 keski-ikäinen, valkoihoinen Michael Dunn ja 17-vuotias, musta Jordan Davis osuvat vierekkäin huoltamon parkkipaikalle Floridan Jacksonvillessä. Dunn käskee Davisia ja tämän ystäviä hiljentämään syvästi halveksumansa rap-musiikin. Pojat tottelevat ensin, mutta Davis menettää malttinsa ja ryhtyy solvaamaan Dunnia. Sanaharkan eskaloituessa Dunn tarttuu aseeseensa ja ampuu poikien autoa vielä kun nämä pakenevat paikalta. Davis kuolee osumiin. Dunn vetoaa Floridan lisäksi 45 muussa osavaltiossa voimassa olevaan Stand Your Ground -lakiin, joka oikeuttaa tappavaan voimankäyttöön itsepuolustuksena, vaikka vaara olisi vain ”havaittu”, ei todellinen. Hän luuli nähneensä Davisin hallussa aseiden. Todellisuudessa pojat olivat asettomia.

Sundancen elokuvajuhlilla maailman ensi-il-tansa saanut Marc Silverin dokumenttielokuva *3½ minutes* (2015) seuraa tiiviisti Jordan Davisin omaisten oikeudenkäyntiä Michael Dunnia vastaan aina tuomioon (syyllinen ensimmäisen asteen murhaan) ja sen jälkipuinteihin asti. Ferguson-kuohunnan sähköistämässä Yhdysvalloissa elokuva ei voisi olla ajankohtaisempi¹. Tapauksessa yhdistyy kaksi liittovaltion kipupistettä: pyhä itsepuolustushenki, johon täkäläinen ampuma-asekiima perustuu, sekä edelleen keskeneräinen ja keskeinen kamppailu rodullisesta tasa-arvosta.

Jordan Davisin vanhemmat ovat läsnä Sundancessa, ja yleisö nousee osoittamaan heille kunniaa näytöksen jälkeen. Isä Ron Davis vetoaa amerikkalaisuuden merkityksen toisten pelastamista, ei väkivaltaa. Äiti Lucia McBath vakuuttaa, ettei Jordan ollut Dunnin puolustuksen maalailema jenginuori, vaan perhe eli keskiluokkaista elämää ”kuin *Cosby Show*’sta”. ”En tiedä, onko juuri nyt paras hetki *Cosby*-vertauksille”, lohkaisee Ron. Hektisen festivaaliviikonlopun jälkeen tapaan Marc Silverin, joka ei pääse vielä rentoutumaan. Itä-rannikon talvimyrsky on sekoittanut koko lentoliikenteen, ja vaimo Lontoossa on viimeisillään raskaana.

Ferguson-liikkeen yhteydessä radikaaleimmat aktivistit ovat suomineet hyväosaisia valkoisia sympati-seeraajia omaehtoisen liikkeen kolonisoimisesta. Iskulauseet, kuten poliisin tukehduuttaman Eric Garnerin viimeiseksi vetoomukseksi jäänyt *I can't breathe*, eivät kumpua keskiverto-Joen arkitodellisuudesta. Marc Silver ei kuitenkaan kursaile yhdysvaltalaisiin ongelmiin puutumista, vaikka onkin kalvea britti:

”Laajempi perspektiivi on elokuvantekijän etuoikeus. Jos olisin amerikkalainen, suhtautuisin asioihin puoluste-

vammin. Mutta kansalaisuudella ei pitäisi muutenkaan olla väliä. Yritimme ensisijaisesti tehdä elokuvan ihmisistä: toisaalta heidän ehdollistuneisuudestaan ja toisaalta siitä, kuinka tämä ehdollistuneisuus laukaisi peruuttamattoman hirveyden.”

Ääni puhelimesta

Silver kertoo ryhtyneensä dokumentaristiksi huomattuaan, kuinka paljon kerronnallista draamaa sisältyy oikeiden ihmisten tarinoihin. Dokumentaristin haaste onkin säilyttää tasapaino taiten tehdyn fiktion keinojen soveltamisen ja ihmisyyden lähtökohtana olevan in-tiimiyden välillä. Sundancen dokumenttielokuvaraati palkitsi *3 1/2 Minutes* yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta. Kansakunnan hermoon osuvan tositarinan lisäksi elokuvan puhuttelevuus pohjaa kolmeen onnenkantamaiseen:

Ensin Silver sai neuvoteltua oikeusistuimen kanssa, että kuvausryhmä saa yksinoikeuden kuvata koko oikeudenkäynnin kahdella kameralla, kunhan välittää uutiskuvaa muulle medialle. Leikkauksen lisäksi kuvaus pääsee rakentamaan draamaa aivan eri volyyminä kuin satunnaisempi taltiointi. Lakituvan aitoissa välähtelevät paljastavat mikroilmeet vetävät vertoja fiktiivisille tuomioistuintuoksinoille.

Toiseksi Silver on päässyt lähelle Davisin omaisia ja ystäviä, joiden muistelot eivät luo kuvaa uhkaavasta, syrjäytyneestä nilkistä vaan särmikkäästä nuorukaisesta. Davisin henkilön ei kuitenkaan ole tarkoitus nousta kaiken yli, Silver huomauttaa: ”Säästimme enimmät valokuvat Jordanista vasta lopputeksteihin, koska halusin nähdä hänen tarinansa henkilökohtaisen sijaan ikonisena: se kertoo Jordanista, mutta luonnollisesti myös monesta muusta.”

Davis ei voi enää puhua omasta puolestaan, ja juuri tarinan ikonisuus on oireellista: huoltamon parkkipaikalla, rap-musiikkia pauhaavassa autossa, hän ei tullut kohdatuksi itsenään vaan uhkaavan ryhmän edustajana. ”Oikeastaan tein palveluksen – jos en olisi ampunut poikaa, ehkä hän olisi vielä tappanut jonkun”, lataa Dunn puhelimitse morsiamelleen. Tämä on dokumentaristin kolmas lykky: Floridan osavaltiossa syytettyjen vankeilasta soittamat puhelut ovat julkista materiaalia, johon toimittajilla on pääsy. Vaikka Dunnia ei elokuvassa haastatella, ovat puhelut portti pimeyden sydämeen, tarkasti sommitellun puolustusstrategian taakse. Samaan tapaan alkuvuoden 2015 amerikkalaisessa suurmieselokuvatapa- uksessa, Ava DuVernayn *Selmassa* (2014), vaikuttavaa ei ole niinkään Martin Luther Kingin hahmo kuin se puistattavuus, millä 1960-luvun Alabaman valkoisen miehen paranoiaa ja primitiivistä kauhua mustan ”uhan” edessä kuvataan.

Pimeyden sydämessä on kyvyttömyys kohtaamiseen muuten kuin varmistin poistettuna. Silver, joka on myös elokuvansa kuvaaja, kommentoi valinnoillaan nokkelasti klaustrofobioita, joka yhä tuntuu vallitsevan Yhdysvalloissa. Modernin *americanan* esityspaikkana ovat epä-

tilat, loputtomat moottoritiet sekä lopullisten merkitys- neuvottelujen näyttämö – oikeussali. Silver avaa vieraan- nuttavaa kuvastoaan:

”Kiinnostuin etenkin moottoriteistä, koska löysin itseni Jacksonvillestä, paikasta, jossa ei ole paljon kuvattavaa. Ihmiset ovat eriytyneitä toisistaan, matkat taitetaan enim- mäkseen autolla, eikä suurin osa ostos- tai oleskelualueista sovellu jalankulkuun. Aloin ymmärtää, että ihmiset oppivat toisistaan enimmäkseen joko tiedotusvälineiden tai muun ohjaillun kokemuksen varassa.”

Muutos ei pääty

Oikeussalissa kaihdettiin huolellisesti tarttumasta rotuky- symykseen – tapaus ei virallisesti ollut viharikos. Elokuvassa kuitenkin myötäeletään hienovaraisesti mutta selkeästi niin Davisin läheisten taistelua ja tuskaa kuin mie- lenosoittajien välittämää yleisempää poliittista sanomaa: jokin on pielessä, jos amerikkalainen voi ajatella voivansa ampua toisen, oli se itsepuolustusta tai ei. Kysyn, pitääkö Silver itseään optimistina vai pessimistinä Yhdysvaltain demokraatiekehityksen suhteen. Ohjaaja naurahtaa:

”Näen itseni optimistina pessimistisissä tilanteissa. En usko, että yhteiskunnan muutoksella on päätepiste – että yhteis- kunta olisi lopullisesti kunnossa, kunhan se on saavutettu. Aina on asioita, mistä kasvattaa tietoisuutta, minkä puolesta taistella, mitä yrittää ymmärtää.”

Tammikuussa 2015 on myös vaikea olla sivuamatta Pa- riisiä. Jaamme huolemme *Charlie Hebdo* -iskun satami- sesta niihin laareihin, joihin ylimääräistä ropinaa ei kai- paisi:

”Kun kuulin Charlie Hebdosta, ensimmäinen reaktioni ei ollut hyppiä tasajalkaa ja huutaa, että sananvapauttani vastaan on hyökätty. Ensimmäinen ajatukseni oli, miten tapahtumaa tulevat hyödyntämään poliitikot, jotka ymmär- tävät, kuinka manipuloida kansaa luomalla uhkakuvia maa- hanmuutosta.”

Uhkien, ymmärtämättömyyden ja kohtaamattomuuden sijaan tarvitaan toisenlaisia tarinoita: Euroopassa sellaisia, joissa arabitaustaiselle nuorukaiselle jää muitakin näkö- aloja kuin ISIS. Yhdysvalloissa sellaisia, joissa imaginää- riset vaarat eivät saa liipasinsormea toimimaan arviointi- kykyä kerkeämmin.

Viite

- 1 2010-luvun amerikkalainen rasisminvastainen taistelu sai elokuussa 2014 uuden sysäyksen, kun poliisi ampui pidätystilan- teessa Saint Louisin lähellä Fergusonissa aseettoman Michael Brownin. Myös samantapaisissa selkkauksissa kuolleiden Eric Garnerin ja Trayvon Martinin nimet ja kohtalot ovat mielenosoit- tuksissa läsnä.